

การทดสอบพันธุ์ข้าวโดยเกษตรกรจากชุมชนอนุรักษ์พันธุ์พืชพื้นเมือง

ต. บ้านน้ำเกี๋ยน กิ่งอำเภอภูเพียง จ. น่าน

วันที่ 18 พ.ย. 46

วัตถุประสงค์

เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ร่วมกันระหว่างนักวิจัยและเกษตรกร ในพัฒนาและปรับปรุงพันธุ์ข้าวเพื่อความพอเพียงอาหารและรายได้ของครัวเรือนเกษตรกร

ลักษณะภูมิประเทศ

ตำบลน้ำเกี๋ยนตั้งอยู่บริเวณที่ราบเชิงเขา อยู่ห่างจากตัวจังหวัดน่านไปทางทิศตะวันออกประมาณ 8 กิโลเมตร สามารถเดินทางไปได้สะดวก โดยเดินทางจากตัวอำเภอน่านไปทางทิศตะวันออก ตามถนน น่าน – แม่จริม ผ่านสะพานพัฒนาภาคเหนือ ประมาณ 2 กิโลเมตร ถึงองค์พระธาตุแช่แห้ง แยกขวาไปตามถนน หลวงเต่า – บ้านก้อด ประมาณ 4 กิโลเมตร

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลฝายแก้ว กิ่งอำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลน้ำแก่น กิ่งอำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	อำเภอแม่จริม จังหวัดน่าน
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ตำบลม่วงตึ๊ดและตำบลทำน้าว กิ่งอำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน

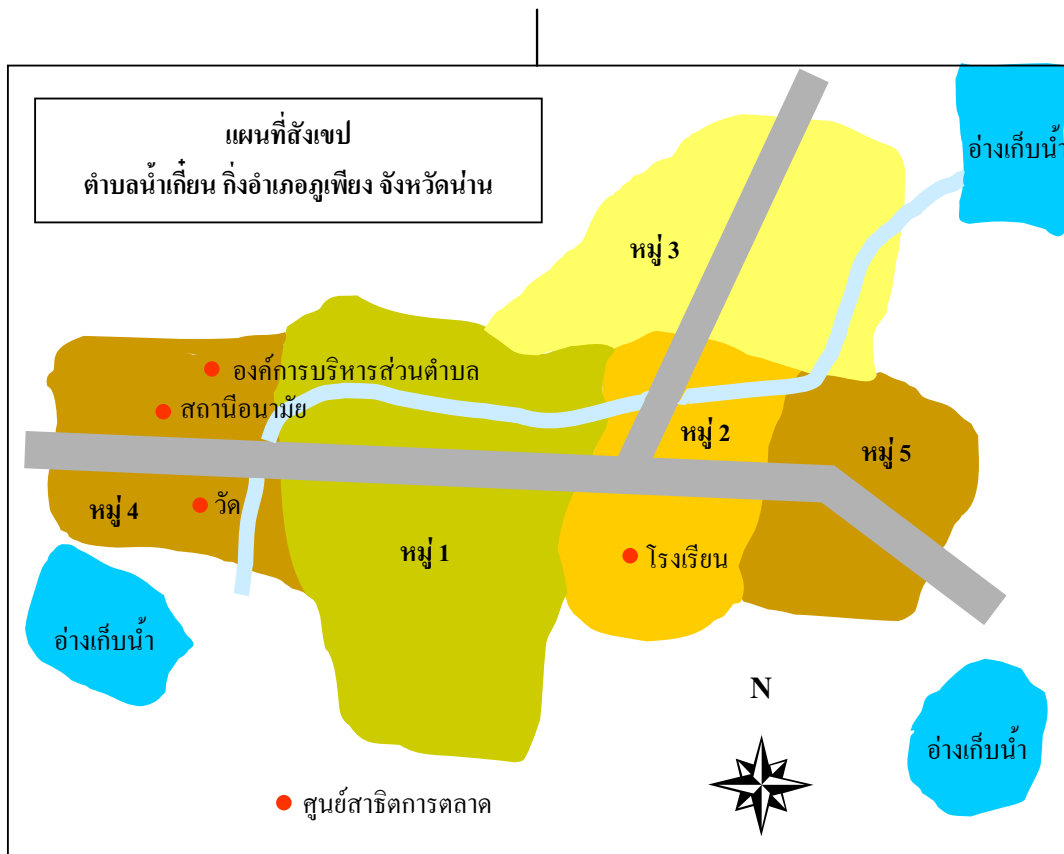
ประวัติชุมชน

พื้นที่ตำบลน้ำเกี๋ยน เป็นตำบลหนึ่งในพื้นที่กิ่งอำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน มีพื้นที่ประมาณ 86 ตารางกิโลเมตร มีหมู่บ้าน จำนวนหมู่บ้าน 5 หมู่บ้าน ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่ราบสูงทางทิศด้านทิศตะวันออกของตำบล มีพื้นที่ป่าต้นน้ำซึ่งเป็นต้นกำเนิดของลำน้ำเกี๋ยน (รูปที่ 1) ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ประกอบอาชีพรับจ้าง ค้าขาย และรับราชการ ส่วนอาชีพเสริมของชาวบ้าน คือ การตีเหล็ก ทอผ้าพื้นเมือง ตัดเย็บเสื้อผ้า จังหวัดน่านมีประชากรทั้งสิ้น 480,000 คน ในจำนวนนี้มีเกษตรกรที่ยากจนถึง 470,000 คน มีรายได้ต่ำกว่า 1,500 บาทต่อเดือน 57 บาทต่อวัน

ตำบลน้ำเกี๋ยน มีจำนวนหลังคาเรือน 657 หลังคาเรือน จำนวนประชากร 2,805 คน รายได้เฉลี่ยประมาณ 11,220 บาท ต่อคนต่อปี เป็นลำดับที่ 58 ของทั้งประเทศจาก 76 จังหวัด ประชากรส่วนใหญ่เป็นคนพื้นเมืองที่อยู่อาศัยสืบลูกหลานมานานร้อยกว่าปี และนับถือศาสนาพุทธ มีเพียง 20 ครอบครัวเท่านั้นที่นับถือศาสนาคริสต์ มีโบสถ์คริสต์ 1 แห่ง ชื่อโบสถ์กัณฑ์พิภยก็ตติคุณ มีวัด 1

แห่ง คือ วัดโป่งคำ มีโรงเรียน 1 แห่ง เป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาถึงชั้นมัธยมต้น และสถานีนอนามัย 1 แห่ง

หมอศิรินันต์ (สาธารณสุข) เวทีศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนโดยการศึกษาจากโบราณ น้ำเกียน มีหลักฐานการตั้งถิ่นฐานประมาณ ปี พ.ศ. 2400 โดยก่อนหน้านั้นมีคนบ้านร่องตอง บ้านม่วง ตีต และจากตัวอำเภอเมืองน่าน คือ บ้านน้ำล้อม บ้านท่าล้อ บ้านศรีบุญเรือง บ้านพญาภู และบ้านแสงดาว มาตั้งถิ่นฐานบริเวณบ้าน หมู่ 1 และหมู่ 3 จำนวนประมาณ 50 หลังคาเรือนเพื่อทำการ

รูปที่ 1 แผนที่สังเขปตำบลน้ำเกียน กิ่งอำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน

เกษตร เพราะที่นี่เป็นบริเวณที่ลุ่มติดกับลำน้ำและมีป่าโดยรอบ จึงมีความอุดมสมบูรณ์มาก อีกกลุ่มหนึ่งที่ได้มาปักหลักตั้งถิ่นฐาน คือ กลุ่มข้าทาสบริวารของผู้ครองนครน่าน โดยคนกลุ่มนี้จะเข้ามาทำงานให้กับเจ้าผู้ครองนครน่าน งานที่ทำคือการเลี้ยงช้าง เลี้ยงม้า ทำการเกษตร ปลูกข้าว ปลูกผัก และทำเครื่องไม้

คำว่า “น้ำเกียน” ไม่มีความหมายตรงตัวทั้งความหมายในภาษากลางและภาษาเหนือ แต่ชาวบ้านคาดการณ์ว่าน่าจะเป็นคำที่เพี้ยนมาจากคำว่า “เคียน” เป็นภาษาเหนือ แปลว่า “กลิ้ง” มีการเล่าสืบต่อกันมาว่าสมัยเมื่อร้อยกว่าปีก่อน ข้าทาสบริวารของเจ้าเมืองน่านเข้ามาอยู่ที่นี้เพื่อมา

กลิ้งไม้ ทำเครื่องเรือนเครื่องใช้ที่บริเวณใกล้ๆ กับลำน้ำ เพราะมีป่าไม้สักอุดมสมบูรณ์ จึงเรียกลำน้ำนั้นว่า ลำน้ำเคียน วันเวลาผ่านไปจึงเพี้ยนมาเป็น “ลำน้ำเกียน” ชาวบ้านบางคนก็คาดการณ์ว่า น่าจะเป็นคำที่เพี้ยนมาจาก คำว่า “เกียน” หรือ “เพียน” ซึ่งเป็นภาษาเหนือแปลว่า “เกณฑ์” เพราะในสมัยก่อนนั้น ข้าทาสบริวารที่มาเลี้ยงช้าง เลี้ยงม้า บริเวณป่าขุนน้ำเกียนในปัจจุบัน เมื่อมีข้าศึกก็จะต้องเกณฑ์ช้าง ม้า และไพร่พลไปออกศึก จึงเรียกคนที่อาศัยอยู่บริเวณนี้ว่า คนเกียน คนเพียน เมื่อเวลาผ่านไปก็เพี้ยนเป็นเกียน ซึ่งตามหลักฐานใบวุฒิการศึกษาของคนที่จบโรงเรียนบ้านน้ำเกียนเมื่อ 70 – 80 ปีก่อน ชื่อว่า “โรงเรียนบ้านน้ำเกียน” และไม่มีใครทราบว่าเปลี่ยนเป็นโรงเรียนบ้านน้ำเกียนตั้งแต่เมื่อใด

ต่อมาเมื่อมีการอยู่รวมกันเป็นกลุ่มในชุมชนกันมากขึ้น ได้มีการสร้างวัด โดยมีตำนานว่า มีหงษ์ตัวหนึ่งได้คาบแผ่นทองคำผ่านหน้าหมู่บ้าน ขณะนั้นมีกลุ่มชาวบ้านหลายคนวิ่งตามหงษ์ และพอถึงบริเวณทุ่งแห่งหนึ่งในหมู่บ้าน หงษ์ตัวนั้นบินวนเวียนไปมา แลมองตาชาวบ้านที่วิ่งไล่ แล้วบินหายลับตาไป ชาวบ้านจึงเชื่อว่าเป็นเรื่องปาฏิหาริย์ และได้ร่วมกันสร้างวัดขึ้น เรียกวัดนี้ว่า “วัดทุ่งจะแล”

ก่อนปี พ.ศ. 2420 ได้มีการสร้างวัดขึ้นมาใหม่ ใช้ชื่อว่า “วัดโป่งคำ” ด้วยเหตุว่า คำว่า “โป่ง” หมายถึงบริเวณที่เป็นแอ่ง มีน้ำซึมอยู่ตลอดและเป็นดินเค็มที่มีความเป็นกรดสูง ชาวบ้านมีความเชื่อว่าบริเวณโป่งแห่งนี้เคยมีทองคำอยู่เป็นจำนวนมาก และมีผีคุ้มครองอยู่ มีตำนานที่เล่าสืบทอดกันมาว่า เมื่อ 600 กว่าปีก่อน ในช่วงที่มีการสร้างพระธาตุแช่แห้งได้มีการมาขุดทองที่บริเวณโป่งคำแห่งนี้ เพื่อนำไปสมทบสร้างวัดพระธาตุแช่แห้ง

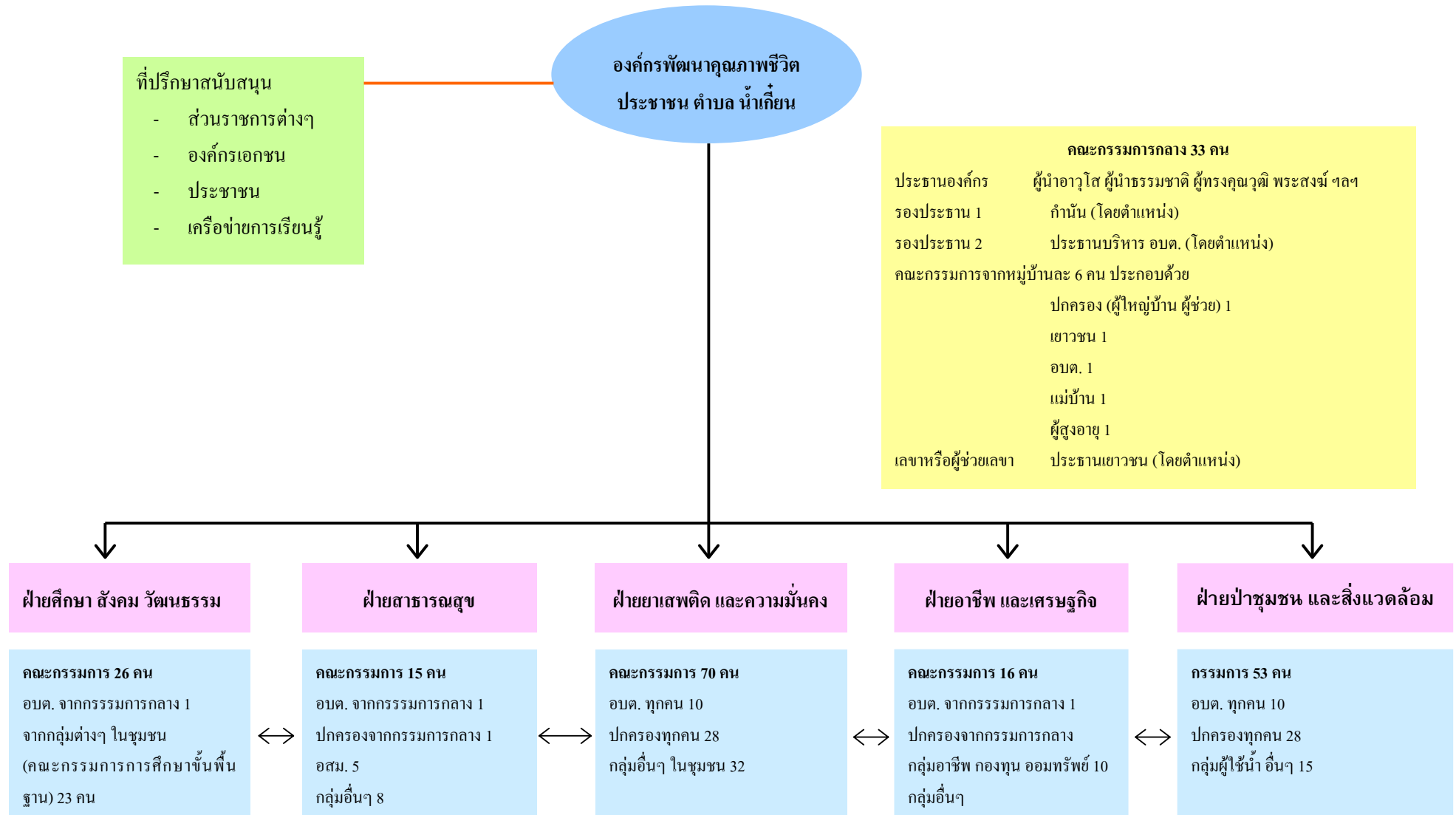
อาชีพหลักในสมัยนั้น คือ การทำไร่ ทำสวน ลักษณะพื้นที่โดยรอบเป็นป่า ไม่มีถนน มีแต่ทางเดินไปในเมือง ซึ่งจะต้องใช้เวลาเดินเท้าประมาณ 2 ชั่วโมง มีการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าทางการเกษตรระหว่างคนน้ำเกียนและคนภายนอก มีการทอผ้าเพื่อใช้เอง คนในชุมชนจะไม่ค่อยเดินทางออกจากหมู่บ้านเพราะการคมนาคมลำบาก จึงมักจะแต่งงานกันในกลุ่มเครือญาติ หรือในหมู่บ้านด้วยกันเอง ทำให้มีนามสกุลส่วนใหญ่ขึ้นต้นด้วยคำว่า “ดี” เช่น ดีปานา ดีปินตา ดีพรมกุล และส่วนใหญ่เป็นเครือญาติกัน ในอดีตไม่ค่อยมีคนนอกพื้นที่มาอยู่มากนัก

ความร่วมมือร่วมใจ รักสามัคคีกันมีมาตั้งแต่ในอดีต จะเห็นได้จากการช่วยระดมแรงกันสร้างบ้าน โดยจะไปจ้างชาวที่นายบ้าน เพื่อกระจายข่าวแก่คนในชุมชน ขอแรงไปช่วยสร้างบ้าน เวลามีปัญหา หรือ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ชาวบ้านจะแก้ปัญหาโดยให้นายบ้านช่วยตัดสิน ชาวบ้านจะให้ความสำคัญกับผู้นำ หรือนายบ้านค่อนข้างมาก ดังนั้นผู้นำจึงมีความเข้มแข็ง และเป็นที่ยึดถือของชุมชน ลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ของคนน้ำเกียนจนเป็นที่เล่าขานต่อๆ กันมาของคนชุมชนอื่นๆ คือ ความรักพวกพ้อง จริงจัง เป็นนักเลง ซึ่งภาษาเหนือ เรียกว่า “คนข่าม” หรือคนที่มีคาถาอาคม ในอดีตนั้นทั้งชุมชนจะมีประมาณ 30 – 40 คน

หลักการทํางาน

- ไม่มีใครเป็นพระเอก, ทุกคนเป็นพระเอกร่วมกัน
- เสมอภาคและเท่าเทียมกัน
- ดาหน้าเข้าหาปัญหาาร่วมกัน, ร่วมทุกข์-ร่วมสุข

ผังโครงสร้างการเรียนรู้ร่วมกันตำบลน้ำเกี๋ยน

วิวัฒนาการการเรียนรู้ของ ต. บ้านน้ำเกี๋ยน

ปี	วิวัฒนาการการเรียนรู้
2531 - 34	- ลักษณะของชุมชนต่างคนต่างอยู่ มีความสัมพันธ์แบบแยกหมู่บ้านมีปัญหา - มีปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า การพนัน ยาเสพติด ยาบ้าระบาดในกลุ่มผู้ใช้แรงงาน เกิดปัญหาความแห้งแล้ง ชาวบ้านมีหนี้สินมาก
2534 - 36	- ก่อเกิด กระบวนการ บวรส. เริ่มมีการอนุรักษ์ป่า - มีการแก้ปัญหาความยากจน ยาเสพติดระบาดสู่เยาวชน
2537 - 39	- ปัญหายาเสพติดถึงจุดวิกฤติ มีผู้เสพยาบ้าจำนวนมาก นักเรียนจบชั้น ม.3 โรงเรียนบ้านน้ำเกี๋ยน ไม่สามารถเข้าเรียนต่อสถานศึกษาในตัวเมืองได้ เนื่องจากถูกมองว่ามาจากชุมชนที่ปัญหายาเสพติดรุนแรง เกิดโครงสร้างป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดแบบครบวงจร
2539 - 40	- ขับเคลื่อนกระบวนการแก้ไขปัญหายาเสพติดแบบครบวงจร - กิจกรรมกลุ่มเยาวชน - แสวงหาแหล่งทุนจากภายนอก
2541	- ก่อเกิดองค์กรพัฒนาชีวิตประชาชน ต. น้ำเกี๋ยน - จัดทำแผนร้อยแปด มีเป้าหมายร่วมของชุมชน (วิสัยทัศน์) - แก้ไขปัญหายาเสพติดได้ผล ปัญหายาเสพติดเบาบาง - ลำน้ำเกี๋ยนไม่แห้งแล้ง ป่าขุนน้ำเกี๋ยนฟื้นความอุดมสมบูรณ์ - เยาวชนสอบติดระดับอุดมศึกษา
2541 - 43	- ขับเคลื่อนประเด็นด้านเศรษฐกิจ ขยายเครือข่าย แสวงหาความร่วมมือ และแหล่งทุนจากภายนอก รวบรวมทุนชุมชน ก่อเกิดธนาคารชุมชน - ยกฐานะเป็น อบต. มีคณะศึกษาดูงาน
2544	- จัดทำแผนแม่บทชุมชน ตามวิสัยทัศน์ “กินอิ่ม นอนอุ่น และฝันดี”

ความเป็นมาของโรงเรียนชาวหา

โดยแกนนำเกษตรกรผู้ประสานงานชาวหาดำบลบ้านเกี๋ยน คุณณรงค์ ติคำมูล

โรงเรียนชาวหาบ้านน้ำเกี๋ยนมีการปลูกทดสอบพันธุ์ข้าวจำนวน 32 พันธุ์ โดยการทำงานร่วมกันระหว่างศูนย์วิจัยข้าวแพร่ กลุ่มเกษตรกรบ้านน้ำเกี๋ยน กลุ่มเกษตรกรฮักเมืองน่าน

ขั้นตอนการเตรียมงาน

- การประสานงานชุมชน
- การเก็บข้อมูลพื้นฐานหมู่บ้าน
- อบรมผู้นำเกษตรกร
- คัดเลือกแปลงทดลอง
- ทำหลักสูตรการเรียนรู้
- เตรียมเมล็ดพันธุ์

รูปที่ 4 โรงเรียนชาวนาบ้านน้ำเกี๋ยน

ขั้นปฏิบัติ

- การศึกษาในแปลงทดลอง
- การศึกษานิเวศเกษตร
- แบบฝึกหัดในแปลง

รูปที่ 5 แปลงทดลอง โรงเรียนชาวนา “ข้าว” บ้านน้ำเกี๋ยน

ขั้นประเมินผล

- วันเกษตรกร
- การประเมินผลเกษตรกร
- การประเมินผลเจ้าหน้าที่
- วางแผนครั้งต่อไป

ได้รวบรวมชาวนาที่เป็นที่ผลิตข้าว ซึ่งมีปัญหาเกิดโรคจึงได้ร่วมมือกัน พันธุ์ข้าวที่ปลูกโดยทั่วไปเป็นพันธุ์พื้นเมือง แต่ปัจจุบันได้หายไปมาก และต้องการข้าวที่ไม่เป็นโรค และปลูกได้ดีในพื้นที่บ้านน้ำ กข 8 กข 10

เดือนพ.ค. ได้ตกลงกันว่าจะปลูกข้าวพันธุ์ต่างๆ ได้เรียนรู้ร่วมกันกับกลุ่มอหังเมืองน่าน 23 คน ดอ 13 พันธุ์ ดอ 5 พันธุ์ ที่มา โรงเรียนชาวนาบ่นบววก้อม เป็นพันธุ์พื้นเมือง และพันธุ์ผสมของนายหวัน กข 6 และ ... รุ่นที่ 5 และ ศูนย์วิจัยข้าวอุบล และแพร่

พบว่าพันธุ์พื้นเมืองผลผลิตดี และต้านทานโรคได้ดี ได้ตกลงกันว่าตอนเช้าพบกันที่แปลงนา ตอนเย็น ประมาณ 1 ทุ่มได้มาพูดคุยพบกันอาทิตย์ละ 1 ครั้ง ในวันพฤหัสบดีของทุกสัปดาห์ ศึกษาความสูง การแตกกอ การออกรวงของข้าว และก่อนการเก็บเกี่ยว กำลังดำเนินการประเมินการพันธุ์ข้าว วัตถุประสงค์ปรับปรุงพันธุ์ข้าวโดยลดต้นทุนการผลิตข้าวโดยไม่ใช้สารเคมี และมีการปลูกข้าวต้นเดียว พบว่าต้นหญ้า น้อยปลูก เพื่อลดการใช้ยากำจัดวัชพืช

แผนผังการทดลองพันธุ์ข้าว

ชุดที่ 1	ชุดที่ 2
ข้าวเส้าแตก	เบอร์ 10
สกลนคร	เบอร์ 9

เหนียวเมืองปาย	เบอร์ 8
เหนียวอุบล	ข้าวเหนียวไทย
เบอร์ 6	ข้าวลาวหัก
เบอร์ 5	เหนียวหอม 2
เบอร์ 4	เหนียวหอม 1
เบอร์ 3	เหลืองใบเล็ก
เบอร์ 2	แก่นประคู้
เบอร์ 1	
ชุดที่ 3	

ปฏิทินการปลูกพืชของเกษตรกรบ้านน้ำเกียน

ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
ปลูกถั่วเหลือง ถั่วเขียว และถั่วดำ			เก็บเกี่ยวถั่วเหลือง	เตรียมพื้นที่ปลูกข้าวโพด	หว่านกล้าข้าว		ปลูกข้าวนาดำ		หว่านถั่วดำเตรียมพื้นที่ปลูกถั่วเขียว		
						เก็บเกี่ยววงา		เก็บเกี่ยวข้าวโพดดิบ		เก็บเกี่ยวข้าวโพดแห้ง	เตรียมพื้นที่ปลูกถั่วเหลือง

เวทีเกษตรกร

หัวข้อย่อยในการเสวนา

การผลิตข้าวจะนำไปสู่การตลาดเพื่ออาหารที่ปลอดภัยจะพัฒนาขึ้นหรือจะถดถอยลง มีโอกาสเป็นไปได้ในการผลิตข้าวโดยการทำแบบปลอดภัยได้มีการทำงานในหลายพื้นที่ จังหวัดอุบลราชธานี พื้นที่เดชอุดม ไม่ใช้สารเคมี ผลผลิตสามารถได้ถึง 800 –900 กก. ต่อไร่ กิจกรรมเลือกพันธุ์ข้าวโดย

เช่น

พื้นที่ ต. น้ำอ้ว เอาปุ๋ยชีวภาพมาใช้ 2 ปี พบว่าดินดี

พื้นที่บ้านก้อม ไม่มีการใส่ปุ๋ย ปลูกข้าวตอ หลังจากนั้นปลูกพืชหลังนา มีปุ๋ยชีวภาพและฟางข้าว เศษต้นพริก หรือพืชอื่นๆ ซึ่งไม่ใช้งบประมาณซื้อปุ๋ย

ชำนาญ บ้านเชียงราย มีการใช้ปุ๋ยในนาข้าว ถ้าไม่ใส่ปุ๋ยแล้วผลผลิตไม่ดี ปุ๋ยอินทรีย์ไม่มี วัช ควายเริ่มมีการเลี้ยงมากขึ้น แต่ก่อนไม่มีการใช้ แต่ประมาณหลังจากนั้น 10 ปีมีการใช้

คุณ บุญรัตน์ ปัจจัยการใช้สารเคมี ขึ้นอยู่หลายปัจจัย เช่นการดึงออกจากนา ถ้าจะทำข้าวอินทรีย์ได้ต้องมีธาตุอาหารที่พอเพียง มีหลายวิธีการที่จะปรับปรุงเพื่อให้ปลูกข้าวอินทรีย์ได้ และ พันธุ์ข้าวก็มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งข้าวพื้นเมืองมีการใช้ปุ๋ยน้อยกว่า ข้าว กข 6 มะลิ ในสภาพอินทรีย์สู้กับที่ใส่ปุ๋ยไม่ได้ และอีกประการคือการเป็นโรคไหม้คอรวง ดังนั้นพันธุ์ข้าวถึงแม้ว่าจะให้ผลผลิตดีในการทำข้าวอินทรีย์ต้องดูเรื่องของโรคด้วย เช่นพื้นที่บ้านเชียงราย มีโรคตายคอรวงมาก ดังนั้นต้องดูหลายปัจจัยประกอบกัน ไม่ว่าจะเป็น ดิน ระบบการปลูกพืช ธาตุอาหาร โรคแมลง

การปลูกผักหรือพืชอื่นๆก็เป็นการตกค้างสู่ข้าวเหมือนกัน

การผลิตข้าวอินทรีย์เลย ต้องคำนึงถึงทำอย่างไรที่จะลดการใช้เคมีลงแต่ขณะเดียวกันก็มีการเพิ่มการใช้อินทรีย์วัตถุในดินมากขึ้นมากขึ้น เช่น บางหมู่บ้านมีระดับของข้าวอินทรีย์ เช่น อินทรีย์ หรือ ข้าวปรับเปลี่ยน

อ. พฤษภ์ ประเด็น พันธุ์ที่คัดทิ้งจะเก็บจากที่ไหน

ถ้าจะเก็บจะเก็บอะไร จะเก็บทุกสายพันธุ์หรือไม่ หรือเก็บเฉพาะสายพันธุ์พื้นเมือง เช่น หอมทุ่ง x กข 6 มีสายพันธุ์มากถึง 70 และคู่ผสมมาก ซึ่งพื้นที่บ้านเกียนถือได้ว่าเป็นพื้นที่ปลูกข้าวสำหรับบริโภคเป็นส่วนใหญ่ และข้าวไม่พอกิน ควรต้องมองประเด็นดังนี้

1. ถ้าจะเก็บพันธุ์ข้าวจะเก็บพันธุ์อะไร พันธุ์พื้นเมือง หรือพันธุ์ผสม
2. จะเก็บที่ไหน ชุมชน หรือโรงเรียนชาวนา แต่ละปีต้องมีเวทีเกษตรกรเพื่อแลกเปลี่ยนพันธุ์กันอย่างไร
3. เก็บกี่ปีถึงจะนำมาขยาย จะเก็บอย่างไร ขายเป็นเมล็ดพันธุ์ หรือเมล็ดธรรมดา
4. การประเมิน ลักษณะอะไรที่ชาวนาคัดได้ดีที่สุด ความสูง แดกกอ วัตกันเองได้ บางส่วนอาจจะต้องมีเครื่องมือประเมิน ธาตุอาหาร และคุณค่าทางอาหาร
5. ขอความร่วมมือจากสถาบันอื่นๆที่มีความรู้เข้าร่วมช่วยประเมินทางวิชาการ

ข้าวอินทรีย์บ้านแก้วนดีกว่าที่อื่นอย่างไร จุดเด่น หรือข้อได้เปรียบอยู่ที่จุดไหน (เช่นมีเกษตรกรผู้นำถึง 22 คน มีการรวมกลุ่มกันดี)

สนิท นายก อบต. บ้านเกียน เครือข่ายอนุรักษ์พันธุ์พืช และกลุ่มฮักเมืองน่าน เป็นการเริ่มต้นการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้มีคำถามหลายคำถามที่ต้องค้นหาและหาคำตอบ เห็นด้วยที่ต้องมีภาคีความร่วมมือ อบต.

มีความพร้อมที่จะประสานฝ่ายวิชาการมาหนุนชาวบ้าน ซึ่งอย่างไรก็ตามต้องเหมาะสมกับพื้นที่ของบ้าน
น้ำเกียน เรื่องข้าวหรือเมล็ดพันธุ์

พันธุ์ข้าวที่ปลูกการปลูกซ้ำพื้นที่กับพันธุ์เดิมประมาณ 4 ปี ผลผลิตเริ่มลดลง ข้าวอายุยาวประมาณ 120
วัน หาพันธุ์ข้าวอายุสั้นแล้วเปลี่ยน เพื่อให้ข้าวดีขึ้นโดยการแลกเปลี่ยนพันธุ์ข้าวในหมู่บ้าน

ประเด็นลักษณะพันธุ์ที่เกษตรกรต้องการในพื้นที่แต่ละบ้าน

หมู่บ้าน	ลักษณะที่ต้องการ
น้ำเกียน	1. อายุสั้นเก็บเกี่ยวประมาณ 90 วัน ปลายต.ค. 2. ผลผลิตสูง แตกกอมาก รวงยาว 3. ต้านทานต่อโรคไหม้คอรวง ใบไหม้ และต้านทานต่อแมลง 4. นุ่มหอม เมล็ดยาว เมล็ดข้าวสารสีขาวไม่แดง 5. ลำต้นแข็งแรงไม่ล้ม สูงกว่า กข 10 6. ใช้น้ำน้อย ทนแล้ง 7. สามารถพัฒนาพันธุ์ต่อไปได้ สามารถปลูกได้หลังจากปีที่ 4
เชียงราย	1. เมล็ดเล็กยาว ขาว 2. กลิ่นหอม อร่อย 3. ลำต้นแตกกอดี ลำต้นแข็ง ต้านทานโรคไม่มีโรค 4. ผลผลิตมาก รวงยาว เมล็ดใหญ่ 5. ต้นไม่สูงมากหรือเตี้ยมาก ประมาณเท่าคอ 6. ต้องการข้าวออกก่อน ข้าวดอก (ต้องปรึกษากลุ่มอื่น เนื่องจากมีปัญหาเรื่อง นก)
บ้านก้อม	1. อายุสั้น แข็งแรง เม็ดยาว 2. หอมนุ่ม 3. ผลผลิตสูง 4. ต้นสูง เนื่องจากต้องการฟาง เพื่อปลูกพืชอื่น 5. ต้องการข้าวดอก น้ำมีปัญหา มีพืชที่ปลูกต่อหลังจากข้าว เกือบประมาณ ต้นตุลาคม พันธุ์เบอร์ 4 และ 6 หอมสกลนครก็ชอบ
หาดเค็ด ? และ ใจโก้?	1. จำนวนเมล็ดต่อรวงมาก ต้องเมล็ดซ้อนกันไม่ใช่ยาวลงมา (เบอร์ 5 เล้า แตกของชุมชน) เมล็ดเล็ก ยาว 2. หุงแล้วหอม 3. ต้นข้าวต่ำ (นาหลุ่มประมาณ 75 ซม) นาหลุ่ม ต้นสูงประมาณ 120 ซม

	4. ด้านทานโรคไหม้ 5. อายุสั้นประมาณ 75-90 วัน ส่วนข้าวนาลุ่ม เก็บเกี่ยวประมาณ 120 วัน 6. ตลาดต้องการข้าวเมล็ดเหมือน กข 6 ต้องการกอแข็งแรงแต่รวงเหมือนกข 6

ลักษณะที่เหมาะสมต่อการสรุปโดยรวม

1. อายุสั้น
2. รวงชอบแบบซ้อน เช่นพันธุ์ เล้าแตกของชุมชน
3. แก่นประตู เหลืองใบเล็ก ด้านทานโรค
4. ความสูงทุกพันธุ์ใช้ได้
5. แตกกอ เล้าแตก แตกกอ 10 กอ
6. เมล็ดยาว เล็ก แก่นประตู และเหนียวหอม 2 เบอร์ 9 และ 8

นักผสมพันธุ์ของชุมชน

1. การผสมพันธุ์ทำอะไร ในเมื่อของดีมีอยู่กระจุกกระจายในแต่ละพันธุ์ ต้องให้มาช่วยกันมาเลือกขนาดเนื่องจากขนาดหลากหลายต้องมีหลายคนมาร่วมตัดสินใจร่วมกัน ซึ่งจะเอาแบบที่คนหมู่มากทำ
2. พันธุ์ที่เก็บแล้วอาจจะไปดูข้าวดอ ที่เก็บไปแล้ว ได้แก่ ชุดที่ 1 18 21 22 23 34 35 26 27 28 29 30
3. ลักษณะ ความนุ่ม และข้าวหอม คัดเลือกจากข้าวดอที่เก็บเกี่ยวไปแล้ว ข้าวที่ชอบเช่น ข้าวหอมสกลนคร ก่อนข้างจะเป็นพันธุ์ที่เกษตรกรเลือกแล้ว
4. กลุ่มข้าวดอ 14 เบอร์ลักษณะที่ต้องการมีลักษณะอย่างไร
หอมสกลนคร ไม่ไวแสง เมล็ดคุณบุญรัตน์นำมาให้คุณ ส้ารวย 80 กก.
หอมสกลนครต้องการปรับปรุงลำดับของหอมสกลนครจะดีมาก โดยนายหวัน

อนาคตในเรื่องอื่นความร่วมมือในอนาคต โจทย์ร่วมในการพัฒนาเครือข่ายและแผนร่วมกัน

1. ศักยภาพในการผลิตเมล็ดพันธุ์ กับเมล็ดธรรมดา บ้านเกียน
2. ความต้องการพันธุ์ข้าวดอ

บ้านน้ำเกียน

- มีผลต่อพืชปลูกหลังจากข้าว คือถั่วเหลืองแต่มีปัญหาเนื่องจากมีปัญหาเรื่องน้ำในปี
- นาปีต้องมีผลผลิตมากกว่านาดอ ใช้น้ำมากกว่าข้าวดอ ทิศทางของอบต. ประมาณ 100 ไร่ เพื่อเรียนรู้ความหลากหลายเมล็ดพันธุ์ในส่วนของ อบต.

หาเหตุผล

- การเลือกข้าวดอกข้าวปี ก็ยังเป็นการเสี่ยง ซึ่งคาดว่าจะเหมือนปีนี้เป็นน้ำน้อย แต่ถ้าปีหน้าน้ำมาก เป็นข้าวอายุสั้น แต่น้ำมากก็จะเป็นการเสี่ยงเหมือนกัน ซึ่งเจ้าของนาต้องรู้ว่าพันธุ์ไหนจะเหมาะกับที่นาตัวเอง ก่อนที่จะเปลี่ยนพันธุ์เลยทีเดียว
- การเก็บเมล็ดพันธุ์ถ้าปลูกศูนย์วิจัยหรือห้องเย็น แล้วประมาณ 3 ปีพันธุ์ข้าวอาจจะปรับตัวไม่ทันต่อสภาพแวดล้อม ซึ่งน่าจะเก็บพันธุ์ข้าวในชุมชน เพื่อหมุนเวียนมาปลูกปีต่อไปให้เป็นพันธุ์ที่บริสุทธิ์ และจำหน่ายต่อเกษตรกร

ตรงก้อง

- ข้าวลูกผสมรุ่นที่ 3 แต่มีผู้สนใจมาก กข 10 กับลูกผสม ตอนนี้อย่างแบ่งพันธุ์กัน ต้นสูง ต้นปานกลาง ต้นเตี้ย ซึ่งกลุ่มเกษตรกรทำการปรับปรุงต่อไป

คำถาม

- เกษตรกรจะทำเมล็ดพันธุ์ประมาณ 1-2 ตัน จะถูกกว่าและดีกว่าซื้อจากศูนย์หรือไม่

ข้อเสนอแนะจากนักวิชาการ

- ที่ได้ปัจจุบันได้มีเมล็ดพันธุ์เพื่อชุมชน ซึ่งเกษตรกรก็ได้รวมกลุ่มอยู่แล้วก็สามารถทำได้ ข้อที่ควรระวัง คือข้าวปนข้าวเจ้า คือเก็บเมล็ดสุ่มมาบดดู ว่ามีข้าวเจ้าปนหรือไม่
- คุณเกรียงไกรกลุ่มเกษตรกรมีความคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ มีความสามารถ ชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งชุมชนผลิตเพื่อใช้ในชุมชนไม่จำเป็นต้องใช้ไปซื้อศูนย์ข้าวแพร่ หรืออื่นๆ

ข้อสังเกต

1. สมาชิกมีสนใจที่ปรับปรุงข้าวพอสมควร เช่น หวัน บ้านเกียน แต่ต้องดูว่าเราจะทำหน้าที่อะไรให้ดีที่สุดเนื่องจากเราทำไม่หมด ไม่มีกำลัง เช่น กข 6 x พันธุ์พื้นเมือง และอีกหมู่ มี กข 10 x พันธุ์พื้นเมือง ซึ่งฐานพันธุกรรมแคบ เกษตรกรที่เก่งเลือกลักษณะที่ชอบ และร่วมมือกับหน่วยงานที่คัดเลือกเพื่อจะได้พันธุ์ที่เร็วขึ้น ประหยัดเวลา
2. เร่งจำนวนปีให้เร็วขึ้นซึ่งจริงๆใช้เวลาถึง 4 ปี ถึงจะคิดได้
3. ในระดับตำบล มีจังหวัดมาร่วม ผู้ว่า อบต. ได้เข้าร่วมกับจังหวัดในการที่ให้เสริมการขาดแคลนข้าวอย่างไร ในระดับบหรือระดับจังหวัด
4. ทางศูนย์วิจัยข้าว ยินดีสนับสนุนคู่ผสมที่ศูนย์มีหลายคู่ ใช้เทคนิคห้องมีดช่วยในการออกดอก ซึ่งช่วยเร่ง F5 ปีหน้าก็จะเป็น F6 ซึ่งยินดีให้ความร่วมมือและการตรวจสอบการดำเนินงานแมลงยีนดีที่จะตรวจสอบให้ในการดำเนินงานแมลง
5. เกษตรอินทรีย์ ต้องมีการนำสิ่งต่างๆลงไปเหมือนกัน สนับสนุนพืชหลังนา เช่น พันธุ์ถั่วฝักยาวสีแดง ที่สถานีวิจัยพืชสวน สามารถติดต่อได้

เกษตรกรที่ได้ใบประกาศจากการเข้าร่วมโรงเรียนชาวนา

1. ยงยุทธ์ ดีคำวงษ์
2. อำนวย ใจจันทร์
3. อนงค์ เชื้อนคำ
4. คิต ดีบุตร
5. อำนาจ
6. เกต
7. บุญชู ดีพรมกุล
8. ศรี มีสุตา
9. ถนอม ดีสม
10. พรสทิพย์ อุดอ้าย
11. อ. ประคอง ดีจันลา
12. บุญหย่วน ดีคำวง
13. พิสุทธิ์ เขียนเรื่อน
14. จรินทร์ ดีอินตา
15. ต้อย ใจจันทร์
16. สันต์ สอนสีดา
17. สุภาพ ใจจันทร์
18. ระงับ ดีพูนตา
19. คำดี ศรีใส
20. ถวน คำเฟื่องฟู
21. ประยุทธ์ ดีฟ้ายคำ